

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ, СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Глуховеря В.А.
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 378.147

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НОВОЇ ФОРМАЦІЇ

Розглянуто актуальні проблеми підвищення якості підготовки поліцейських за допомогою застосування інтерактивних методів навчання. Особливу увагу приділено питанню набуття правоохоронцями практичних навичок реагування на типові ситуації, пов'язані із запобіганням вчиненню насилля в сім'ї, забезпеченням особистої безпеки, припиненням протиправної поведінки осіб, складанням процесуальних документів тощо.

У даній ситуації застосування інтерактивних методів навчання розглянуто як один з аспектів у підготовці майбутніх поліцейських сучасного типу.

Ключові слова: вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання, професійна підготовка поліцейських, інтерактивні методи навчання, протидія насиллю в сім'ї, інтерактивна класна кімната, методи case-study.

Постановка проблеми. Сучасний процес державотворення характеризується комплексним реформуванням всієї правоохоронної системи держави. Головна роль у ньому належить процесу побудови нового сучасного поліцейського відомства, діяльність якого спрямована, насамперед, на надання правоохоронних послуг, служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

Процес реформування не можливий без належної підготовки кадрів для нового відомства, що вимагає переосмислення призначення та змісту діяльності сучасного поліцейського, набуття ним практичних навичок реагування на правопорушення, вироблення сталого алгоритму дій під час типових ситуацій.

Особливе місце в цьому напрямку відведено відомчій освіті, що представлена вищими навчальними закладами системи МВС України. Саме від

зладженого та якісного навчання залежить можливість забезпечення такого рівня освіти, що сприятиме формуванню у курсантів (слухачів) вмінь та навичок, які відповідають професійно-кваліфікаційним характеристикам основних посад працівників поліції, та завданням, які висуваються перед Національною поліцією на конкретному етапі розвитку українського суспільства, що передбачає досягнення належного рівня підготовки фахівця.

Головною функцією поліції є превенція правопорушень. Як відомо, завжди економічно вигідно передбачити та усунути проблему на її початку, ніж потім усувати її наслідки. Тому особливе місце при підготовці поліцейського належить напрямку профілактики та припинення вчинення правопорушень. Сьогодні одним з поширених правопорушень, на які вимушені реагувати працівники поліції, є сімейне насилля. Жодне чергування поліцейських не проходить без виїзду на сімейну сварку чи побутовий конфлікт. Зазначене вимагає особливого підходу до забезпечення освітнього процесу, покликано-го на набуття поліцейськими практичних навичок реагування на правопорушення пов'язаних з сімейним насиллям.

Сучасна поліція вимагає сучасної освіти. Сучасна освіта не можлива без застосування новітніх інтерактивних методів навчання, покликаних сприяти набуттю поліцейськими практичних навичок.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питанням проблематики застосування інтерактивних методів навчання у вищій школі свого часу були присвячені праці таких фахівців, як І. Абрамова, Л. Борисова, А. Вербицький, В. Платов, В. Подіновський, В. Рибальський, А. Смолкін, І. Сироежин, С. Шмаков.

Інші фахівці, такі як Н. Балицька, К. Баханов, О. Біда, Г. Волошина, О. Єльнікова, Г. Коберник, О. Коберник, Н. Коломієць, Л. Кондрашова, О. Коротаєва, А. Мартинець, Г. Мітіна, О. Пехота, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, Г. Самохіна, Т. Сердюк, М. Скрипник, Н. Суворова, Г. Шевченко, П. Шевчук, досліджували теоретичні і практичні аспекти змісту інтерактивного навчання та його методології.

Але, на жаль, питання особливостей застосування інтерактивних методів навчання під час підготовки фахівців для органів та підрозділів Національної поліції України у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання наразі не знайшли свого належного відображення у науковій літературі.

Тому **метою** даної статті є аналіз застосування у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, що відносяться до відомчої освіти МВС України, інтерактивних методів навчання, вироблення пропозицій щодо їх покращення та перспектив комплексного запровадження.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічні зміни й інформаційний розвиток всієї світової спільноти вимагає перегляду традиційної системи освіти. Ця тенденція проявляється у вигляді суперечностей між необхідністю опанування людиною нових сфер знань і труднощами їх освоєння в повному обсязі. У зв'язку з цим актуальними є питання розвитку вітчизняної відомчої освіти МВС України в умовах інтеграції в загальний освітній прос-

тір, розвиток креативного мислення, впровадження наукових досягнень відповідно до нагальних потреб, створення можливостей для перетворення курсанта (слухача) на суб'єкта власної діяльності. Адже тільки фахівець з якісною освітою зможе стати активним учасником економічного, соціального і культурного розвитку суспільства.

Актуальними питаннями освітньої політики України є поліпшення професійної підготовки фахівців, кардинальне оновлення науково-методичної системи освіти, вдосконалення форм і методів навчання, скорочення розриву між реальним рівнем підготовки фахівців і запитами Національної поліції, забезпечення безперервності освіти, аналіз закордонного досвіду в освіті.

Тому складним і важливим питанням педагогіки вищої школи є оптимізація процесу підготовки майбутніх правоохоронців, розвиток професійної кваліфікації, створення нової системи професійної орієнтації, підготовка компетентних фахівців. Для підготовки таких кадрів потрібна активізація процесу освіти, розробка нових форм і методів навчання.

Під активізацією навчального процесу розуміється побудова такого типу навчання, який передбачає організацію навчального процесу на науковій основі, створення умов для творчого мислення, дослідницької роботи курсантів (слухачів), формує інтерес до їх майбутньої професії тощо.

Використання інформаційних технологій у формуванні компетенцій майбутніх поліцейських є однією з основних вимог, поставлених перед відомчими навчальними закладами МВС України в умовах розвитку інформаційного суспільства. Інформаційне суспільство потребує фахівців, які вміють швидко адаптуватися до змін змісту поліцейської служби, здатні освоїти нові знання, оволодіти новими вміннями в короткі терміни.

Удосконалення навчального процесу підготовки представників сучасної поліції пов'язане з інформатизацією освіти й ефективним впровадженням спеціальних методів і методик у навчальний процес. Важливим елементом формування професійних компетенцій курсанта (слухача) є засоби інформаційних технологій. Під інформаційними технологіями розуміється сучасне обладнання і системи, що дозволяють управляти інформаційними процесами. Автор розглядає питання ефективного використання різних методів навчання, в тому числі інтерактивних методів.

Навчання відповідно до нових вимог підготовки майбутніх правоохоронців диктує необхідність використання інтерактивних методів. Впровадження інтерактивних форм навчання – один з найважливіших напрямків вдосконалення підготовки курсантів (слухачів) у сучасному професійному навчальному закладі. Основні методичні інновації пов'язані сьогодні із застосуванням саме інтерактивних методів навчання. Навчальний процес на всіх рівнях повинен будуватися на самостійному виконанні активних дій самими курсантами (слухачами). Ухвалення вищою школою принципів Болонського процесу вимагає перетворення інтерактивного навчання на основний принцип навчального процесу.

Семантичний аналіз дозволяє нам дослідити походження дефініції

"interactiv", що складається з двох слів ("inter" – "разом", "між" та "act" – "дія"). Таким чином, інтерактивні методи побудовані на основі взаємовідносин учня та викладача, а також створюють умови для спільної діяльності.

Іншими словами, під категорією "інтерактивний" розуміється спільна діяльність, встановлення діалогу, а під "інтерактивним навчанням" – навчання, засноване на спільній комунікації, навчання за допомогою діалогу, відносини "учень-викладач", "учень-учень", "учень самостійно" у таких форматах: розмова, діалог, обговорення, спільні дії тощо [2].

Таким чином, інтерактивні методи навчання, що будуються на міжособистісних взаєминах, задовольняють парадигму сучасної освіти, спрямовану на отримання належних практичних навичок майбутнього фахівця-правоохоронця, формують вміння нестандартного мислення у типових ситуаціях, вміння приймати самостійне рішення та орієнтуватись у складних оперативних умовах. Разом з тим інтерактивні методи не тільки формують активність сприйняття й особистісну значимість у навчанні, а й певним чином розвивають їх.

Відмінністю інтерактивних методів від методів традиційного (класичного) навчання є використання життєвого досвіду, розкриття особистісних і професійних здібностей через аналіз та систематизацію отриманої інформації. За допомогою інтерактивних методів курсанти (слухачі) опановують такі знання, кваліфікацію, навички та вміння:

- розвиток критичного мислення, рефлексивних здібностей;
- аналіз і оцінка своїх ідей та дій;
- самостійне розуміння, всебічний аналіз та вміння відбирати інформацію;
- самостійне формування нового знання;
- участь в дискусіях, відстоювання своєї думки;
- прийняття рішень і вирішення складних питань.

Тому в процесі інтерактивного навчання курсанти (слухачі) повинні бути готові до таких дій: спільна робота; активність з позиції сприйняття, комунікативності та соціальності.

У процесі інтерактивного навчання курсант (слухач) набуває вмінь формулювати та правильно передавати власні думки, обґрунтовувати свою позицію, вести дискусію, слухати інших, поважати і рахуватися з іншими думками, точками зору.

Серед видів робіт в інтерактивному навчанні слід відокремлювати:

- спільну роботу (в парах, групах і колективах);
- рольові та ділові ігри, дискусії;
- роботу з різними джерелами інформації (книги, лекції, інтернет, документи, музеї);
- презентації;
- тренінги;
- інтерв'ю;
- опитування тощо [3].

Сьогодні існують різні класифікації інтерактивних методів. Так, інтерактивні методи поділяються за різними видами: з точки зору змісту, застосу-

вання, за технологічними характеристиками тощо. Викладачі використовують такі інтерактивні методи, як: "мозковий штурм", сінквейн, кластер, технологія RAFT та ін.

Серед різноманіття інтерактивних методів навчання особливе місце займають імітаційні ігрові та неігрові методи, до яких належать проблемні лекції та семінари, тематичні групові дискусії, кругли столи, тренінги, рольові та учбові ігри тощо.

Таким чином, можна відзначити безліч видів інтерактивних методів. Ми вважаємо за потрібне виділити окремо та детально зупинитись на застосуванні під час підготовки курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання такого інтерактивного методу, як метод case-study.

Case-study – ефективний метод, який формує навички аналізу, здійснення вибору та прийняття рішення та заснований на практичному аналізі конкретних ситуацій та їх відтворенні у максимально наближеному до реальності вигляді. Тому метод case-study іноді називають методом "реальних навчальних ситуацій".

У перекладі з англійської слово «case» означає "ситуація", "випадок". Іншими словами, слово "case" описує, характеризує певну ситуацію; характеризує історію та результати розвитку конкретного суб'єкта (наприклад, патрульного поліцейського, дільничного офіцера поліції, чергового відділення поліції тощо).

Метою методу case-study є спрямування курсантів (слухачів) на:

- аналіз будь-яких теоретичних відомостей та інформації;
- визначення основних проблем;
- знаходження альтернативних шляхів вирішення проблем (ситуація – ситуація з різними рішеннями та альтернативами);
- вибір найефективнішого рішення за допомогою порівняння, аналізу;
- планування своїх дій;
- вироблення ефективного алгоритму дій на підставі нормативно-правових актів тощо.

Case-study доповнює теоретичний зміст дисципліни всебічним розглядом практичних питань. Метод case-study прищеплює студентам вміння знаходити правильні рішення можливим в майбутньому ситуаціям та вести пошук ефективних рішень запропонованим проблемам через їх моделювання під час навчання.

Постає справедливе питання про те, як це відбувається в реальному житті, під час навчального процесу. Так, у листопаді 2009 року, за сприяння Координатора проєктів ОБСЄ, у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ було відкрито інтерактивну класну кімнату з питань протидії насильству у сім'ї. Для проведення занять було розроблено програму навчальної дисципліни та робочу навчальну програму спеціалізованого курсу "Протидія насильству у сім'ї", що передбачала обов'язкове проведення практичних занять з курсантами (слухачами) за допомогою методу case-study шляхом моделювання ситуації, за якої наряд поліції прибуває на місце вчи-

нення сімейної сварки за викликом на спецлінію 102.

Інтерактивна кімната повністю імітує однокімнатну квартиру зі сходовим майданчиком під'їзду, оснащена необхідним інвентарем (меблі, дрібний посуд, речі домашнього побуту тощо) та має відеокамери спостереження, які транслюють зображення в навчальну аудиторію, що відображається на великому екрані для всієї групи курсантів (слухачів).

Завдяки комплексу аудіо- і відеоапаратури є можливість фіксувати, зберігати та відтворювати перебіг рольової гри, неодноразово її переглядати, обговорювати та усувати недоліки, допущені учасниками.

Викладачами університету розроблено кілька сценаріїв, що повторюють реальні ситуації, на які частіше за все реагують працівники поліції. Викладач, що проводить заняття, виступає у ролі тренера-модератора процесу, надаючи курсантам (слухачам) можливість побути на місці працівників поліції, змушуючи їх оперативно приймати необхідні рішення, за необхідності ускладнюючи ситуацію, наприклад моделюючи різку агресію правопорушника або наявність в нього зброї, вибухівки тощо.

Після завершення рольової гри викладач починає дискусії з навчальною групою з метою обговорення подій, провокує обмін позицій, власних думок, їх відстоювання під час дискусії, вказує на виниклі під час імітації ситуації, помилки в діях та недоліки тощо. Особлива увага приділяється застосуванню курсантами (слухачами) поліцейських заходів, складанню процесуальних документів, дотриманню особистої безпеки.

Таким чином, під час проведення навчання в інтерактивній класній кімнаті здійснюється напрацювання певних алгоритмів професійних дій курсантами (слухачами) під час подолання побутових конфліктів, застосування заходів примусу до правопорушників (затримання, застосування спеціальних засобів та фізичної сили), проведення профілактичних бесід з правопорушником та жертвами насильства у сім'ї, складання процесуальних документів.

Практичні працівники поліції також мають нагоду пройти інтерактивне навчання у класній кімнаті з питань протидії насильству у сім'ї. До початку занять та після їх проведення відбувається вхідний/вихідний контроль знань шляхом вступного та підсумкового тестування правоохоронців. Результати контролю свідчать, що рівень сприйняття знань (інформації), набуття практичних навичок та досвіду їх застосування значно зростає. Так, у середньому, за п'ятибальною системою оцінювання, рівень вхідного контролю дорівнює близько 3,1 бала, а результати підсумкового тестування в середньому становлять вже 4,8 бала, що свідчить про ефективність зазначеної методики та методів навчання.

З метою удосконалення методики проведення інтерактивних занять, вивчення думок отримувачів освітніх послуг проводиться анкетування курсантів (слухачів), практичних працівників поліції щодо оцінювання якості занять з протидії насильству у сім'ї в інтерактивній кімнаті. Узагальнені дані, отримані при обробці анкет, які заповнюються учасниками тренінгу наприкінці занять, свідчать, що для 98% опитаних заняття є цілком корисними та виправдовують усі їхні очікування. Серед тих, хто свідчив про виправдані очіку-

вання, свою позицію аргументували 56,0% респондентів, назвавши такі причини доцільності проведених занять: 1) допомога працівнику поліції прийняти правильне рішення у нестандартних ситуаціях (набуття необхідних навичок, знань та вмінь) – 53%; 2) отримання значного обсягу корисної інформації, раніше не відомої – 28,0%; 3) нові знання з оформлення документації та практичної роботи на території – 10%, 4) поглиблення знань щодо фактів насильства у сім'ї – 9%.

У цілому всі опитані практичні працівники, які проходили навчання в інтерактивній класній кімнаті, засвідчили високу ефективність проведених занять та бажання продовжити навчання.

Висновок. Сьогодні виконання працівником поліції своїх обов'язків не є можливим без належного опанування теоретичними знаннями та наявності практичних навичок правоохоронця. Суспільство висуває підвищені вимоги до професіоналізму та переглядає критерії ефективності роботи правоохоронного відомства, що передбачає відхід у минуле пострадянської системи оцінювання ефективності роботи за кількістю протоколів, затриманих осіб, відкритих кримінальних проваджень тощо, та перехід до проєвропейської моделі, в основі якої лежить головний критерій – довіра населення до поліції.

Досягти зазначеної мети буде складно без докорінної зміни філософії підготовки майбутніх правоохоронців, застосування нових форм та методів навчання, особливе місце серед яких буде належати саме інтерактивним моделям. Трансформація змін у відомчій освіті повинна відбуватись в бік розвантаження навчальних планів від "неполицейських" дисциплін, поступового скорочення семінарських занять та збільшення часу на опанування саме правоохоронних дисциплін, надання переваги практичним заняттям, що в першу чергу сприятимуть формуванню професійних навичок поліцейського нової формації.

Бібліографічні посилання

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. *Багієва Ш.М.* Інтерактивні методи – механізм формування життєвих навичок / Ш.М. Багієва // Білім. – 2007. – № 6. – С. 9-10.
3. *Алімов А.* Використання у вищих навчальних закладах інтерактивних методів : навч. посібник. – Алмати, 2009. – 328 с.

Глуховеря В.А. Интерактивные методы обучения при подготовке полицейских новой формации. Рассмотрены актуальные проблемы повышения качества подготовки полицейских при помощи применения интерактивных методов обучения. Особое внимание уделено вопросам приобретения правоохранителями практических навыков реагирования на типичные ситуации, связанные с предупреждением совершения насилия в семье, обеспечением личной безопасности, пресечением противоправного поведения лиц, составлением процессуальных документов и т.д.

В данной ситуации применение интерактивных методов обучения рассмотрено как один из аспектов в подготовке будущих полицейских современного типа.

Ключевые слова: *высшие учебные заведения со специфическими условиями обучения, профессиональная подготовка полицейских, интерактивные методы обучения, противодействие насилию в семье, интерактивная классная комната, методы case-study.*

Hlukhoverya V.A. Interactive teaching methods in training of new generation police officers. In the article the actual problems of improving the quality of police training through the application, in the classroom, interactive teaching methods. Special attention is given to acquiring practical skills of police responses to typical situations related to the prevention of violence in the family, personal security, stop illegal conduct of individuals, drafting of procedural documents and more.

In this situation, the use of interactive teaching methods regarded as one of the aspects in the training of future police modern type.

Keywords: *higher education with specific terms of training, police training, interactive teaching methods, countering violence in the family, an interactive classroom case-study methods.*

Надійшла до редакції 26.01.2017

Золотоноша О.В.
кандидат юридичних наук

Рижков Е.В.
кандидат юридичних наук, доцент

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 340 : 378.001.895

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВУЗАХ МВС НА ПРИКЛАДІ ДДУВС

Розглянуто сучасні проблеми практичної складової навчального процесу у вищих навчальних закладах МВС України та надано пропозиції щодо їх подолання на прикладі запровадження новітніх підходів до проведення комплексних оперативно-тактичних навчань у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ під умовною назвою «Лінія 102».

Ключові слова: *мотивація до навчання, інтерактивність, інновації у навчальному процесі, практичні навички, оперативно-тактичні навчання, рольова функція, «Лінія 102».*

Постановка проблеми. Реформування Національної поліції потребує певного оновлення системи підготовки майбутніх правоохоронців та конструктивних змін і доповнень в існуючу систему набуття здобувачами вищої юридичної освіти знань та навичок. Ця теза ґрунтується на констатації певної кризи у мотиваційній сфері сучасних курсантів та студентів відомчих вузів, яка, у свою чергу, пов'язана з цілою низкою об'єктивних причин. Проблеми перехідного періоду у практичних підрозділах зумовлюють дію